

Etusivu>Sinun oikeutesi>Alaikäisen oikeudet tuomioistuinkäsittelyssä

Alaikäisen oikeudet tuomioistuinkäsittelyssä

Portugali

1. Alaikäisen oikeustoimikelpoisuus

Siviililain (*Código Civil*) mukaan alaikäisillä eli henkilöillä, jotka eivät vielä ole täyttäneet 18:aa vuotta, ei yleensä ole oikeustoimikelpoisuutta. Alaikäisten oikeustoimikelpoisuus voidaan toteuttaa vanhempainvastuun ja myös huoltajuuden kautta. Nämä ovat oikeudellisen edustuksen muotoja, joissa joku toimii alaikäisen puolesta ja tämän edun mukaisesti.

Alle 18-vuotiaat alaikäiset eivät pääsääntöisesti myöskään ole oikeustoimikelpoisia. Heitä voivat edustaa tuomioistuimessa heidän edustajansa, paitsi jos kyse on toimista, joita he voivat suorittaa henkilökohtaisesti ja vapaasti. Alaikäisten, joiden vanhempainvastuun jakavat molemmat vanhemmat, edustajina tuomioistuimessa on oltava heidän vanhempiensa, ja oikeustoimiin ryhtyminen edellyttää molempien vanhempien suostumusta.

Rikoslainsäädännön mukaan rikoksena pidettävien tekojen seurauksissa niihin syylistyneille lapsille ja nuorille otetaan huomioon ikäryhmät, jotka riippuvat erilaisten oikeudellisten järjestelyjen soveltamisesta. Jos siis tällaisiin tekoihin syylistyvät

alle 12-vuotiaat henkilöt, sovelletaan vaarassa olevien lasten ja nuorten suojelusta annetun lain (*Lei de Proteção de Crianças e Jovens em Perigo*) (1.

syyskuuta 1999 annettu laki nro 147/99) mukaista järjestelmää, jonka tarkoituksena on yksinomaan suojelu

12–16-vuotiaat henkilöt, sovelletaan kasvatuksellisesta huoltajuudesta annettua lakia (*Lei Tutelar Educativa*) (14. syyskuuta 1999 annettu laki nro 166/99), jonka nojalla toteutetaan suojelu- ja kasvatustoimenpiteitä alaikäisten kasvattamiseksi siten, että he osaavat soveltaa lainsäädäntöä ja heidät voidaan integroida yhteisön elämään ihmisarvoisesti ja vastuullisesti

yli 16-vuotiaat henkilöt, he ovat rikosoikeudellisessa vastuussa ja voivat saada rangaistuksen; rikosoikeudellinen vastuu arvioidaan rikosprosessilain (*Código do Processo Penal*) nojalla; 16–21-vuotiaisiin nuoriin sovelletaan 23. syyskuuta 1982 annetussa asetuksessa nro 401/82 säädettyä erityistä rikosoikeudellista järjestelyä.

2. Mahdollisuus mukautettuihin menettelyihin

Portugalin oikeuslaitokseen kuuluu alaikäisille tarkoitettuja erityistuomioistuimia, jotka käsittelevät muun muassa vanhempainvastuujärjestelyjä, elatusvelvoitteita, adoptiota ja turvaamistoimenpiteiden soveltamista. Alaikäisiä koskevat turvapaikka-, maahanmuutto- ja pakolaisasiat käsitellään hallintotuomioistuimissa.

Kohdissa 3 ja 4 annetaan esimerkkejä alaikäisiä koskevien tuomioistuinmenettelyjen mukautuksista. Tällaisiin mukautuksiin kuuluvat myös rikosprosessilakiin tehdyt muutokset, jotka johtuvat direktiivin (EU) 2016/800 saattamisesta osaksi kansallista lainsäädäntöä:

ihmiskauppaa tai seksuaaliseen koskemattomuuteen ja itsemääräämisoikeuteen kohdistuvia rikoksia koskevissa menettelyissä alaikäisiä koskevat prosessitoimet, mukaan lukien oikeuden istunnot, eivät yleensä ole avoimia yleisölle

tuomioistuimen asiakirjoihin tutustuminen silloin, kun vastaaja on alaikäinen, on kiellettyä henkilöltä, joka ei ole menettelyn osapuoli, riippumatta hänen oikeutetusta edustaan

syytetyllä alaikäisellä on oikeus saada menettelyihin mukaansa vanhempainvastuun haltijat, laillinen edustajansa tai tosiasiallinen edunvalvojansa tai, jos näihin henkilöihin ei saada yhteyttä tai jos alaikäisen edun kannalta erityiset olosuhteet tai menettelyn tarpeet sitä edellyttävät ja vain niin kauan kuin tällaiset olosuhteet ovat voimassa, joku muu alaikäisen nimeämä ja toimivaltaisen oikeusviranomaisen hyväksymä sopiva henkilö.

3. Säädökset ja toimenpiteet, joilla pyritään vähentämään viipeitä alaikäisiä koskevissa asioissa

Siviilioikeudellisissa asioissa

adoptiomenettelyn oikeudellinen käsittely on kiireellinen asia (8. syyskuuta 2015 annetun lain nro 143/2015 32 §)

siviilioikeudellisten huoltajuusmenettelyjen oikeudellisen kehyksen (*Regime Geral do Processo Tutelar Cível*) (hyväksytty 8. syyskuuta 2015 annetulla lailla nro 141/2015) nojalla *i*) siviilioikeudellista huoltajuusmenettelyä, jonka viivästyminen voi vaikuttaa haitallisesti lapsen etuun, on jatkettava oikeuslaitoksen vapaapäivien aikana, *ii*) kiireelliseksi katsotut määräykset on annettava enintään kahden päivän kuluessa, *iii*) jos määrätään vanhempien välisen yhteydenpidon kieltävä pakkokeino tai liitännäis-seuraamus tai jos lähisuuhdeväkivallan ja muun perheen sisäisen väkivallan, kuten lasten fyysisen tai seksuaalisen hyväksikäytön, uhrien oikeudet ja turvallisuus ovat vakavassa vaarassa, syyttäjänviraston on 48 tunnin kuluessa tilanteen tiedoksi saamisesta pyydettävä alaikäistä koskevan vanhempainvastuun harjoittamista koskevaa sääntelyä tai sääntelyn muuttamista sekä *iv*) kuulemisen ja oikeudenkäynnin on oltava yhtäjaksoisia, ja ne voidaan keskeyttää ainoastaan ylivoimaisen esteen tai ehdottoman välttämättömyyden vuoksi.

Rikosoikeudellisissa asioissa

kasvatuksellisesta huoltajuudesta annetun lain (14. syyskuuta 1999 annettu laki nro 166/99) mukaan *i*) oikeudenkäyntejä, jotka koskevat alaikäistä, joka on suojelutarkoituksessa otettu huostaan julkiseen tai yksityiseen laitokseen tai säilöönottokeskukseen tai eristetty alaikäisen luonnetta koskevan asiantuntijalausannon saamiseksi, on jatkettava oikeuslaitoksen vapaapäivien aikana, *ii*) jos menettelyn viivästyminen voi vaikuttaa kielteisesti alaikäiseen, tuomioistuimen on perustellulla määräyksellä päätettävä, että menettely katsotaan kiireelliseksi ja toteutetaan oikeuslaitoksen vapaapäivien aikana, *iii*) jos sovelletaan eristystoimenpidettä ja siihen haetaan muutosta, menettely katsotaan kiireelliseksi ja toteutetaan oikeuslaitoksen vapaapäivien aikana sekä *iv*) kiireelliseksi katsotut määräykset on annettava enintään kahden päivän kuluessa.

4. Lapsia koskevat erityiset tukimekanismit ja -menettelyt sekä lapsen etu

Siviilioikeudellisissa oikeudenkäynneissä ja asioissa, joissa määrätään vanhempainvastuusta, alaikäistä on kuultava, jos hän on yli 12-vuotias tai jos hän on nuorempi ja kykenee ymmärtämään käsiteltävät asiat, lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen. Lisäksi lasten kuulemisen ja osallistumisen periaate on yksi siviilioikeudellisen huoltajuusmenettelyn ohjaavista periaatteista. Menettelystä säädetään siviilioikeudellisia huoltajuusmenettelyjä koskevassa oikeudellisessa kehyksessä. Tämän kehyksen 5 §:n 1 momentissa säädetään, että *lasta voidaan kuulla ja että oikeusviranomaisten on otettava lapsen mielipide huomioon lapsen etua määritettäessään*.

Jos lapsi on **rikoksen uhri**, uhreista annetussa sääädöksessä (*Estatuto da Vítima*, hyväksytty 4. syyskuuta 2015 annetulla lailla nro 130/2015, jolla saatetaan direktiivi 2012/29/EU osaksi kansallista lainsäädäntöä) vahvistetaan erityisesti

i) lapsen oikeus tulla kuulluksi rikosoikeudellisissa menettelyissä ja se, että hänen ikänsä ja kehitystasonsa on otettava huomioon,

ii) velvollisuus nimetä asianajaja, jos lapsen ja hänen vanhempiensa, laillisen edustajansa tai tosiasiallisen huoltajansa edut ovat ristiriidassa keskenään, ja kun lapsi, jonka kehitystaso on asianmukainen, pyytää tätä tuomioistuimelta, ja

iii) se, että heidän rikostutkinnan aikana antamansa lausunnot tallennetaan audio- tai audiovisuaalisin välinein, jotta niitä voidaan käyttää todisteina oikeudenkäynnissä. Tässä tarkoituksessa lausunnot hankitaan epävirallisessa ja yksityisessä ympäristössä, jotta varmistetaan erityisesti vastausten spontaanuus ja vilpittömyys.

Lasten oikeuksista osallistua ja tulla kuulluksi säädetään vaarassa olevien lasten ja nuorten suojelusta annetussa laissa neljäntyyppisissä säännöksissä:

- a) 12 vuotta täyttäneitä lapsia koskevista,
- b) alle 12-vuotiaita lapsia koskevista,
- c) niissä, joissa ei viitata mihinkään ikään, ja
- d) niissä, joissa viitataan vain kehitystasoa koskevaan kriteeriin.

Yksi yleisistä periaatteista, joka luonnehtii kasvatuksellista huoltajuutta koskevan lain mukaista huoltajuusmenettelyä, on lasten kuuleminen (47 §). Laissa säädetään myös alaikäisen oikeudesta osallistua kaikkiin menettelyihin, vaikka hän olisi säilöön- tai huostaanotettuna. Osallistumisen on tapahduttava siten, että alaikäinen kokee olonsa vapaaksi ja mahdollisimman mukavaksi (45 §).

5. Alaikäisiä koskevien päätösten täytäntöönpano

Sellaisissa siviilioikeudellisissa menettelyissä, joissa kantajina tai vastaajina ovat alaikäiset, annetut päätökset pannaan pääsääntöisesti täytäntöön samalla tavalla kuin ne, joissa kantajina tai vastaajina ovat aikuiset samoissa olosuhteissa.

Tietyt asiat ja olosuhteet kuitenkin oikeuttavat erityisen oikeudellisen kehityksen olemassaolon. Vanhempainvastuuta koskevan sääntelyn osalta tuomari voi näin ollen määrätä, että tapauksissa, joissa on olemassa vaara, että päätöstä ei noudateta, teknisten neuvontapalvelujen vahvistaman järjestelyn täytäntöönpanoa seurataan tietyt aika (siviilioikeudellisten huoltajuusmenettelyjen oikeudellinen kehitys). Elatusvelvoitteiden osalta elatusavun maksamatta jättäminen on lain mukaan rangaistava teko, vaikka rikosoikeudellisten menettelyjen aloittaminen edellyttää valitusta (rikoslain (*Código Penal*) 250 §).

Rikosoikeuden mukaan kolme kasvatuksellisesta huoltajuudesta annetussa laissa säädettyä turvaamistoimea (alaikäisen palauttaminen vanhemmille, lailliselle edustajalle, sijaisperheelle, tosiasialliselle huoltajalle tai muulle sopivalle henkilölle, jolloin alaikäiselle asetetaan velvollisuuksia, alaikäisen huostaanotto julkisessa tai yksityisessä laitoksessa ja alaikäisen huostaanotto säilöönottokeskuksessa) korvataan tuomioistuimen omasta aloitteesta tai pyynnöstä, jos tuomari katsoo, että sovelletulla toimenpiteellä ei saavuteta aiottuja tavoitteita. Joka tapauksessa niitä tarkastellaan uudelleen tuomioistuimen omasta aloitteesta kahden kuukauden välein.

Tuomioistuin nimeää päätöksessään elimen, joka vastaa sovellettavan toimenpiteen täytäntöönpanon seurannasta ja varmistamisesta. Lukuun ottamatta tapauksia, joissa laissa säädetään toimenpiteen täytäntöönpanon seurannasta ja varmistamisesta vastaavasta elimestä, tuomioistuin voi antaa toimenpiteen täytäntöönpanon julkisen palvelun, sosiaalihuoltolaitoksen, kansalaisjärjestön, yhdistyksen, urheiluseuran tai muun asianmukaiseksi katsomansa julkisen tai yksityisen yhteisön tai henkilön tehtäväksi. Nimetyt elimen on tiedotettava tuomioistuimelle laissa säädettyin edellytyksin ja väliajoin tai, jos laissa ei säädetä tästä, tuomioistuimen vahvistamin väliajoin sovellettavan toimenpiteen täytäntöönpanosta ja alaikäisen kasvatuksellisen prosessin edistymisestä sekä kaikista seikoista, jotka voivat oikeuttaa toimenpiteiden uudelleentarkastelun.

6. Adoptio

Adoptiolla luodaan sukulaisuussuhde perheettömän lapsen ja henkilön tai pariskunnan väliin, ja siitä on päätettävä tuomiolla. Tuomioistuimen päätös adoptiosta annetaan vain, jos adoptiolle on perusteltu syy, päätös tuo lapselle todellista hyötyä, se ei edellytä adoptioijan tai adoptioijien muilta lapsilta kohtuuttomia uhrauksia ja voidaan kohtuudella olettaa, että adoptioijan tai adoptioijien ja lapsen tai nuoren välinen side muodostuu samanlaiseksi kuin sukulaisuusside.

Adoptiotuomion myötä adoptoitu lapsi tai nuori

saa adoptioijan tai adoptioijien lapsen aseman kaikkia oikeudellisia tarkoituksia varten ja samat oikeudet ja velvollisuudet kuin luonnollisesta sukulaisuussuhteesta johtuvat, ja hänestä tulee osa adoptioijan tai adoptioijien perhettä

katkaisee perhesuhteet ja yhteyden syntymäperheeseen, lukuun ottamatta laissa säädettyjä tapauksia, erityisesti biologisten sisarusten kohdalla, jos adoptioivanhemmat suostuvat ja jos on adoptiolapsen edun mukaista ylläpitää tätä yhteyttä menettää alkuperäiset sukunimensä ja saa adoptioijan tai adoptioijien sukunimen

voi adoptioijan tai adoptioijien pyynnöstä ja jos tuomioistuin katsoo, että se on lapsen tai nuoren edun mukaista ja helpottaa perheeseen sopeutumista, muuttaa etunimensä.

Siviililain mukaan seuraavat henkilöt voivat adoptoida lapsen:

kaksi 25 vuotta täyttänyttä henkilöä (vaikka he olisivat samaa sukupuolta), jotka ovat olleet avioliitossa yli neljä vuotta (mukaan lukien avioliitossa välittömästi ennen avioliittoa vietetty aika), edellyttäen, että he eivät ole asumuserossa

30 vuotta täyttänyt henkilö tai 25 vuotta täyttänyt henkilö, jos adoptoitava on hänen puolisonsa lapsi.

On syytä huomata, että pääsääntöisesti

adoptioija ei saa olla yli 60-vuotias silloin, kun lapsi tai nuori uskotaan virallisesti hänen adoptoitavakseen

50 vuoden iästä alkaen adoptioijan ja adoptoitavan ikäero ei saa olla yli 50 vuotta, ellei siihen ole vakavia perusteita ja se on adoptoitavan edun mukaista (esim. adoptoitava on muiden adoptoitavien sisarus ja 50 vuoden ikäero koskee vain adoptoitavaa).

Yli 12-vuotiaalta adoptoitavalta tarvitaan suostumus adoptioon. Tuomarin on kuultava adoptoitavaa yleisen syyttäjän läsnä ollessa lasten kuulemisesta siviilioikeudellisissa huoltajuusmenettelyissä säädettyjen edellytysten täytyessä ja sääntöjen mukaisesti.

Syyskuun 8. päivänä 2015 annetun lain nro 143/2015 mukaan alle 16-vuotiaat adoptoidut eivät saa pyytää saada tietoja alkuperästään. Kun adoptoitu on täyttänyt 16 vuotta, hän voi nimenomaisesti pyytää näitä tietoja. Adoptioivanhempien tai laillisen edustajan suostumus on kuitenkin aina pakollinen, kunnes lapsi täyttää 18 vuotta. Jos tiedonsaantipyynnöä esitetään vakavista syistä, erityisesti jos kyseessä on adoptoidun alaikäisen terveys, tuomioistuin voi vanhempien tai syyttäjäviranomaisen pyynnöstä antaa luvan tutustua adoptoidun alaikäisen taustaan.

Syyskuun 8. päivänä 2015 annetulla lailla nro 143/2015 säädellään kansallisia ja kansainvälisiä adoptiomenettelyjä sekä toimivaltaisten viranomaisten osallistumista näihin menettelyihin.

Päivitetty viimeksi: 07/04/2024

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät asianomaiset jäsenvaltiot. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä. Euroopan komissio ei ole vastuussa tässä asiakirjassa esitetyistä tai mainituista tiedoista. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.